

Inventaris van het archief van V.H. Rutgers

Levensjaren 1877-1945 (1897-1977)

Samengesteld door J.W. Brouwer

Historisch Documentatiecentrum voor het
Nederlands Protestantisme (1800-heden)
Vrije Universiteit Amsterdam
De Boelelaan 1105
1081 HV Amsterdam

Collectie nummer: 214
Augustus 2000

Inhoud

Inleiding 3

Inventaris 12

Persoonlijk leven 12

Openbaar leven 13

Correspondentie 13

Journalistiek, vakbeweging en bedrijfsleven 13

Partijpolitiek ARP 14

Plaatselijke kiesverenigingen 14

Lid van het Centraal Comité van de ARP 14

Landelijke politiek 15

Tweede Kamerlid en als Minister van OKW 15

Internationale politiek 15

Algemeen 15

Protestants Hulpcomité voor Uitgewekenen om Ras of Geloof en
de Centrale Commissie voor het Vluchtelingenvraagstuk
16

Losse stukken betreffende vluchtelingen 17

Wetenschappelijke loopbaan 17

Hoogleraar aan de Vrije Universiteit 17

Bestuur van de Vrije Universiteit en College van Rectoren
en Assessoren 18

Overige activiteiten 19

Publicaties en redevoeringen 19

Kerkelijke functies 20

Documentatie 20

Bijlagen

Gedrukte stukken 22

Register op afzenders 24

Inleiding

Voorwoord

Deze inleiding bestaat uit twee delen. Eerst zal ik een korte biografische schets geven van het leven van Rutgers aan de hand van twee biografische artikelen.¹ Deze artikelen, geschreven door mensen die Rutgers persoonlijk gekend hebben, gaan wat dieper in op de persoonlijkheid van Rutgers dan onderstaande biografische schets, die zich tot de feitelijkheden beperkt. Vervolgens zal ik in de verantwoording van de inventarisatie enkele aanwijzingen geven voor het gebruik van de inventaris.

I. Biografische schets

Het minste wat men van Victor Rutgers kan zeggen is dat hij een zeer veelzijdig man geweest is. Als Tweede Kamerlid en fractieleider van de ARP, Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen en Rector Magnificus aan de Vrije Universiteit in de oorlogsjaren heeft hij zich landelijke bekendheid verworven. Maar daarnaast heeft hij nog een groot aantal politieke, juridische, educatieve en journalistieke functies bekleed, was hij actief in de Nederlandse en de internationale vredesbeweging, in commissies van de Volkenbond, in kerkelijke organisaties en in tal van organisaties die met zijn beroep als hoogleraar in het Romeins recht en het strafrecht aan de VU te maken hadden.

Bijzonder verdienstelijk heeft hij zich gemaakt als voorzitter van het Protestants Hulpcomité voor Uitgewekenen om Ras of Geloof, een organisatie die in de jaren voor de Duitse bezetting probeerde de Joodse vluchtelingen uit Duitsland zo goed mogelijk te helpen, ondanks de onverschillige en vaak negatieve houding van de Nederlandse overheid. Tijdens de oorlog heeft hij het verzet van het protestants-christelijk onderwijs tegen de gelijkschakelingspolitiek van de Duitse bezetter geleid. Voor zijn verzet heeft hij met zijn leven betaald; bij een poging naar Engeland over te steken om de regering te informeren over het gereformeerde verzet, werd de inmiddels 66-jarige Rutgers door de Duitsers gearresteerd. Enkele maanden voor de bevrijding overleed hij in een Duitse gevangenis.

Rutgers werd op 16 december 1877 geboren in 's-Hertogenbosch als zoon van dr. F.L. Rutgers, die predikant was in de Hervormde Kerk. Zijn moeder, Cornelia Catherine Hermance Guye, was van Frans-Zwitserse afkomst. Als kind heeft Rutgers enkele jaren bij familie in Zwitserland geleefd, waar hij Frans leerde spreken. Zijn lagere schooltijd bracht hij door in Amsterdam, waar zijn vader hoogleraar aan de Vrije Universiteit was geworden. Na in dezelfde stad het Gereformeerd Gymnasium te hebben doorlopen, liet hij zich in 1895 inschrijven als student rechten aan dezelfde universiteit. Toen hij in 1902 was gepromoveerd, kon hij gelijk aan de slag als advocaat op een advocatenkantoor in Amsterdam. Tegelijkertijd was hij enige tijd kantonrechter-plaatsver-

¹ B. De Gaay Fortman, *Levensbericht van Prof. Mr. V.H. Rutgers* (Kampen, z.d.) en 'Rede ter herdenking van Prof. Mr. V.H. Rutgers, uitgesproken in de Senaatsvergadering van 27 maart 1945 door Prof. Mr. J. van Oranje' in: *De VU in oorlogstijd*.

vanger. In 1904 trouwde hij met Maria Wilhelmina Hovy. In de jaren daarna werden uit dit huwelijk vier dochters geboren.

In 1908 zei hij de advocatuur vaarwel. Zijn hart ging uit naar de politiek. In de twee decennia die volgden heeft hij daarin een indrukwekkende en veelzijdige carrière gemaakt.

Zijn politieke carrière begon in 1907, toen hij voor de ARP in de gemeenteraad van Hilversum werd gekozen. In 1908 werd hij lid van de Provinciale Staten van Noord-Holland. In diezelfde tijd (1906-1909) was hij redacteur van het plaatselijke weekblad de *Hilver- en Vechtode*.

Op verschillende manieren trok hij de aandacht van zijn partijgenoten in de ARP. In de eerste plaats verscheen er een tweetal geschriften van zijn hand, *'De bezwaren tegen de plaatselijke keuze'* en *'Om het roer van staat'*.² Deze brochures gaan over de invloed die gemeentebesturen moesten hebben op het gebied van de openingstijden van horeca-gelegenheden resp. over zijn verzet tegen het algemeen kiesrecht en zijn steun aan het gezinshoofdenkiesrecht.

Verder werd hij in 1908 lid van een commissie die moest onderzoeken of de statuten van het Centrale Comité van Antirevolutionaire Kiesverenigingen aan vernieuwing toe waren. Daarna voerde hij een onderzoek uit naar de sociale wetgeving in Engeland en Duitsland. In 1911 leverde hij voor de Nederlandse Vereniging voor Gemeentebelangen een preadvies over de vraag, of de gemeente een geschikt instrument is om medewerking te verlenen aan de sociale wetgeving. Ook was hij actief in de Bond van Antirevolutionaire Gemeenteraadsleden en in de Centrale Vereniging voor Openbare Leeszalen en Bibliotheken.

In februari 1912 werd Rutgers voor zijn district Hilversum in de Tweede Kamer gekozen. Tot 1925 is hij hier lid van gebleven, vanaf 1919 als voorzitter van de Kamerclub van de ARP. Volgens zijn biografen was hij ook hier bijzonder ijverig en hield hij zich met de meest uiteenlopende onderwerpen bezig.³

Onderwerpen die hem als kamerlid bijzonder aan het hart gingen waren de sociale wetgeving, het onderwijs, de drankbestrijding, problemen van juridische aard en vredes-vraagstukken. Enkele belangrijke kwesties zal ik kort aanstippen.

Op het gebied van de sociale wetgeving speelde hij in de eerste jaren van zijn kamerlidmaatschap een belangrijke rol bij de verdediging van de sociale verzekeringswetten van de confessionele minister Talma tegen de aanvallen van het liberale kabinet Cort van der Linden (1913-1918). In de jaren voor het aantreden van dit kabinet had Talma wetsvoorstellen ingediend die een regeling troffen voor een vrijwillige ziekte- en ouderdomsverzekering voor arbeiders. Toen de confessionele partijen in 1913 hun meerderheid verloren, hebben de linkse partijen (de liberalen en de socialisten) de invoering hiervan jarenlang tegengehouden, zonder er een alternatief voor in de plaats te stellen. In de kamer hekelde Rutgers dat, wat hij beschouwde als de negatieve houding en de passiviteit van de linkse fracties. Hij verschilde ook principieel met hen van mening; de linkse partijen waren voor een verplichte verzekering, Rutgers en de andere confessionele kamerleden voor een vrijwillige verzekering. Rutgers was van mening dat een verplichte verzekering neer zou komen op een

² *De Bezwaren tegen de plaatselijke keuze*, (Utrecht 1909) en *Om het roer van Staat* (z.p., 1909). Voor een beperkte bibliografie van de geschriften van Rutgers zie het artikel van De Gaay Fortman.

³ De Gaay Fortman, *Levensbericht*, 13-24.

vernederende aalmoes voor de arbeiders, omdat men die verzekering zou krijgen ongeacht de vraag hoe hard men er voor gewerkt had, zodat de uitkering niet de vrucht was van eigen arbeid. Ook het idee dat mensen die te lui waren om te werken een uitkering konden krijgen was voor hem onaanvaardbaar.⁴

Rutgers heeft een belangrijke rol gespeeld bij de behandeling van de Onderwijswet De Visser, die de financiële gelijkstelling van het openbaar en het bijzonder onderwijs regelde; dit was een zaak waar de confessionele partijen al sinds het midden van de vorige eeuw voor hadden gevochten.

Wanneer er juridische kwesties aan de orde waren, was Rutgers op zijn eigen vakgebied. Een heel interessante kwestie, die een licht werpt op zijn religieuze opvattingen, is die van de eedsaflegging. Rutgers had moeite met een wetsontwerp dat ongelovigen in staat stelde in plaats van de eed een belofte af te leggen. In plaats daarvan verdedigde hij de gedachte om;

ter tegemoetkoming aan de bezwaren tegen het afleggen van eeden door hen, die niet aan God gelooven, de eedsformule te doen uitspreken door den rechter, zoodat de persoon, die getuigenis moet afleggen, daarbij passief is, en er door den rechter aan wordt herinnerd, dat hij spreekt in de tegenwoordigheid van Hem, die almachtig en alwetend is, en het kwaad straft⁵.

Naast zijn werkzaamheden als kamerlid had Rutgers ook nog tijd om Burgemeester van Boskoop te worden (1915), lid van Provinciale Staten van Zuid-Holland (1917), van Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland (1919), en lid van de redactie van het dagblad *De Rotterdammer* (1919). Tijdens de Eerste Wereldoorlog, toen de aanvoer van vele goederen stagneerde, was hij lid van commissies die zich met de in- en uitvoer van goederen bezighielden. In 1917 werd hij lid van de Staatscommissie ter Voorbereiding van Algemene Wettelijke Regelen betreffende de Rechtstoestand van Burgerlijke Ambtenaren.

Op 4 augustus 1925 werd hij als minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen opgenomen in het eerste kabinet Colijn. Hoewel hij dit ministerschap slechts korte tijd uitoefende, omdat het kabinet maar 216 dagen standhield, beweert De Gaay Fortman dat hij zich in die periode zeer verdienstelijk gemerkt heeft⁶.

Na zijn aftreden als minister hield Rutgers zich iets minder intensief met de politiek bezig. In 1926 werd hij lid van de Commissie voor de Herziening van de Lager Onderwijswet. Tussen 1926 en 1928 was hij redacteur van *De Standard*. In 1931 was hij lid van de Staatscommissie Koolen, die moest nagaan of er behoefte was aan grotere rechtsbescherming tegen de overheid. Bovendien bleef hij actief in organen van de ARP; hij was voorzitter van de Antirevolutionaire Kiesvereniging van Amsterdam en lid van het Centrale Comité van de ARP. In 1939 was hij nog een paar maanden lid van de Gemeenteraad van Amsterdam.

Een aparte behandeling vraagt zijn optreden in de vredesbeweging en de internationale politiek. Al voor de Eerste Wereldoorlog was hij lid van het hoofdbestuur van de Algemene Nederlandse Bond 'Vrede door Recht'. Hij kwam in

⁴ De Gaay Fortman, *Levensbericht*, 16-17. Zie ook twee geschriften van Rutgers; *Arbeidersrecht: geen onderstand van behoeftigen* (Rotterdam 1916) en *Ziekteverzekeringen* (z.p., 1922).

⁵ De Gaay Fortman, *Levensbericht*, 20.

⁶ De Gaay Fortman, *Levensbericht*, 25-26.

het bestuur van de in 1914 opgerichte Nederlandse Antioorlogsraad, was lid van de daaruit in 1915 voortgekomen Centrale Organisatie voor een Duurzame Vrede, en was aanwezig bij de oprichting van het Fonds voor Internationale Vredesarbeid. Toen 'Vrede door Recht' en Anti-oorlogsraad in 1919 samenvloeiden tot de Vereniging voor Volkenbond en Vrede, werd hij lid van het bestuur. Tussen 1933 en 1935 was hij voorzitter.

Zijn werk voor deze verenigingen bestond o.m. uit het houden van toespraken en het schrijven van artikelen en brochures betreffende vredesvraagstukken en de Volkenbond, het organiseren van congressen met buitenlandse vredesbewegingen, het organiseren van de jaarlijkse Volkenbondsdagen op 18 mei, en het organiseren van jaarlijkse herdenkingen van Hugo de Groot.

Rutgers was echter geen voorstander van ontwapening Net als zijn partijgenoten bleef hij van mening dat Nederland een sterke defensie nodig had om zich tegen de buitenwereld te kunnen verdedigen. Wel was hij voorstander van de Volkenbond, maar geen bijzonder enthousiaste. Hij verwachtte niet dat dit instituut blijvende wereldvrede zou brengen, wel hield hij het voor mogelijk dat het enige vergroting van de veiligheid zou bewerkstelligen. Bovendien vreesde hij verlies van nationale souvereiniteit, vooral wanneer de Volkenbond de macht zou krijgen haar besluiten aan de naties op te leggen.

In 1927 werd hij vertegenwoordiger voor Nederland in het Comité voor Arbitrage en Veiligheid. Eveneens in 1927 werd Rutgers lid van de Voorbereidende Commissie voor de Ontwapeningsconferentie, in 1932 werd hij naar de Ontwapeningsconferentie zelf afgevaardigd. Daar was hij rapporteur bij de commissie die zich bezighield met het onderwerp chemische oorlogsvoering. Ook was hij lid van de Commissie van Advies voor Volkenrechtelijke Vraagstukken.

Binnen de Volkenbond heeft hij deel uitgemaakt van drie commissies. Tenslotte is hij vier keer benoemd in bilaterale conciliatie-commissies, die tot taak hadden een conflict tussen twee landen op te lossen. De belangrijkste daarvan was de commissie die tussen 1938 en 1940 een conflict tussen Duitsland en Roemenie over herstelbetalingen probeerde bij te leggen.

Toen Rutgers vijftig jaar was, begon hij aan een nieuwe carrière; in 1928 werd hij benoemd tot hoogleraar in het Romeins recht en het strafrecht aan de Vrije Universiteit.

Dat hij zich ook in zijn nieuwe functie voor vredesvraagstukken interesseerde, bleek uit het onderwerp van zijn rede bij de aanvaarding van zijn ambt; *Strafbaarstelling van den aanvalsoorlog*⁷. Daarnaast ontwikkelde hij een sterke belangstelling voor het Romeinse Recht, wat volgens zijn biografen voor een praktisch ingesteld man als Rutgers een opvallend theoretisch onderwerp was.⁸

Een bijzonder wapenfeit leverde hij in Berlijn in 1935 op een juridisch congres over strafrecht en gevangeniswezen. Daar bekritiseerde hij de nationaal-socialistische 'rechts-opvatting', dat een daad ook achteraf strafbaar kan worden gesteld, ook al was die daad op het moment dat hij werd begaan niet strafbaar.

Rutgers was actief in de Senaat van de Vrije Universiteit en in het College van Rectoren en Assessoren, een overkoepelend orgaan van alle universiteiten. In 1934 werd hij voor de eerste keer voor de periode van een jaar tot Rector

⁷ *Strafbaarstelling van den aanvalsoorlog*, (Amsterdam, 1928).

⁸ *De Gaay Fortman, Levensbericht*, 37-38.

Magnificus benoemd, in 1940 na het uitbreken van de oorlog nog een keer; hierop komen we nog terug.

Rutgers is ook lid geweest van een groot aantal verenigingen, die met onderwijs en rechtswetenschap te maken hadden. Hij was vele jaren lid van de Calvinistische Juristenvereniging, waarvan hij tussen 1928 en 1930 voorzitter was. Ook van de Nederlandse Juristenvereniging was hij bestuurslid. Verder was hij voorzitter van de Nederlandse Bond voor Strafrecht, voorzitter van de Commissie van Beroep van de Schoolraad, voorzitter van de Bond van Verenigingen voor Voorbereidend Hoger en Middelbaar Onderwijs en Curator van het Gereformeerd Gymnasium te Amsterdam. Mede door zijn belangstelling voor de klassieke cultuur werd hij oprichter en eerste voorzitter van het Nederlands Klassiek Verbond.

De lijst van functies en voorzitterschappen is hiermee nog niet ten einde. Voor de kerk heeft Rutgers zich verdienstelijk gemaakt door zijn werkzaamheid in de Calvinistenbond en de Internationale Calvinistenvereniging. Voor de laatste organisatie heeft hij een aantal congressen georganiseerd. In 1935 kreeg Rutgers van de 'Faculte libre de theologie protestante' van Parijs een eredoctoraat in de Godgeleerdheid.

Aparte vermelding verdient tenslotte zijn voorzitterschap tussen 1938 en 1940 van het Protestants Hulpcomité voor Uitgewekenen om Ras of Geloof, een organisatie die voor het naziregime gevluchte joden uit Duitsland wilde helpen. In Nederland werden deze vluchtelingen door de regering niet gastvrij ontvangen. Velen werden niet toegelaten of de grens weer overgezet. Degenen die wel werden toegelaten werden voor een groot deel ondergebracht in kampen; de kosten die dit met zich meebracht moesten grotendeels door particuliere organisaties worden opgebracht, en ook degenen die niet in kampen waren ondergebracht moesten door particulieren worden geholpen. In andere landen waren de Joden evenmin welkom, zodat het moeilijk was hen te laten emigreren. Onder deze zware omstandigheden heeft het Protestants Hulpcomité geprobeerd zoveel mogelijk vluchtelingen te helpen. Het aantal mensen dat geholpen kon worden bedroeg echter maar een fractie van het totale aantal.

Aan het werk voor het Protestants Hulpcomité kwam abrupt een einde met de Duitse bezetting in mei 1940, evenals aan de veiligheid van de geholpen vluchtelingen. In het archief is niets meer over hulp aan Joden na mei 1940 te vinden.

Kort na het begin van de Duitse bezetting werd Rutgers benoemd tot Rector Magnificus aan de VU; hij werd beschouwd als de man die aan de VU in moeilijke tijden leiding moest geven.

Aanvankelijk was zijn houding erg gematigd. Nederland moest zich volgens hem neerleggen bij de bezetting, en zo goed mogelijk gebruik maken van de vrijheden die de bezetter nog wilde verlenen.

Een goed voorbeeld van deze houding was zijn artikel in het Nederlands Juristen Tijdschrift van 29 november 1941, getiteld *Toetsingsrecht*.⁹ Hierin verdedigt hij de opvatting dat in het bezettingsbestuur de rechter niet bevoegd is te oordelen over de vraag, of de voorschriften van de bezetter de grenzen van het landoorlogreglement overschrijden. Dit betekende volgens Rutgers niet dat de rechter een willoos werktuig van de bezetter wordt; ten eerste zou namelijk, ook volgens de belofte van de Duitsers, de rechtspleging onafhanke-

⁹. 'Toetsingsrecht', *Nederlands Juristenblad*, 29 november 1941.

lijk blijven, ten tweede zou een rechter altijd nog ontslag kunnen nemen als hij in strijd met zijn geweten zou moeten handelen.

Het duurde echter niet lang voor hij merkte dat de bezetter het Nederlandse volk geen enkele vrijheid wilde laten, dat het landoorlogsreglement voor hem niets betekende en dat de Nederlandse cultuur stelselmatig werd afgebroken. Daarom besloot hij in het verzet te gaan.

Vanuit zijn positie van Rector Magnificus aan de VU gaf hij leiding aan het verzet van het protestants-christelijk onderwijs tegen de gelijkschakelingspolitiek van het nationaal-socialistische regime. Hij stond aan het hoofd van een netwerk van vertrouwensmannen, die het verzet in heel het land moesten organiseren. Dit verzet bestond o.a. uit het niet opvolgen van voorschriften omtrent de benoeming van personeel, de weigering studenten bij de inschrijving te vragen of zij hun arbeidsdienst vervuld hadden, en de weigering om aan de loyaliteitsverklaring mee te werken.

Daarnaast maakte hij deel uit van de hoofdleiding van het antirevolutionaire verzet en schreef hij artikelen voor het illegale blad *Trouw*.

In april 1944 werd Rutgers gearresteerd bij een poging met een bootje naar Engeland over te steken. Hij werd veroordeeld tot twee jaar gevangenisstraf. In februari 1945 is hij overleden in een gevangenis in Emden, als gevolg van slechte behandeling en een zwakke gezondheid. Volgens mensen die hem daar van nabij hebben meegemaakt is hij tot het laatst toe moedig en standvastig gebleven en was hij een bron van inspiratie voor zijn medegevangenen.¹⁰

II. Verantwoording van de inventarisatie van het archief Rutgers

Het archief Rutgers is opgebouwd uit drie hoofdrubrieken. Allereerst een kleine hoofdrubriek betreffende het *persoonlijk leven* van Rutgers (inventarisnummer 1-29). Daarna volgt veruit de grootste hoofdrubriek, die gaat over het *openbare leven* van Rutgers (inventarisnummer 30-136). Tenslotte is er een kleine hoofdrubriek met *documentatie* (137-148).

Alle in het archief gevonden gedrukte boeken en brochures zijn niet in het archief opgenomen, maar zijn in de handbibliotheek van het Historisch Documentatiecentrum geplaatst. Zij staan vermeld in een aparte bijlage aan het einde van de inventaris.

1. Hoofdrubriek persoonlijk leven (inv. 1-29)

De stukken die zowel met het persoonlijke als met het openbare leven van Rutgers te maken hebben, zijn niet in deze hoofdrubriek geplaatst, maar in de hoofdrubriek openbaar leven. Tussen de stukken betreffende het openbare leven bevinden zich ook strikt persoonlijke brieven, die daar niet zijn verwijderd om de oorspronkelijk ordening van het archief niet te verstoren.

Zo bevindt zich onder inventarisnummer 124 persoonlijke correspondentie met hoogleraren. Ook in de rubriek correspondentie (inventarisnummer 30-61) kunnen nog persoonlijke brieven zitten.

2. Hoofdrubriek openbaar leven; correspondentie (inv. 30-61)

De hoofdrubriek openbaar leven is onderverdeeld in een rubriek correspondentie en een aantal rubrieken die zijn geordend naar de verschillende functies die Rutgers bekleed heeft.

Bij de inventarisatie ben ik uitgegaan van de ordening die al in het archief zat. Als gevolg hiervan is de correspondentie uit deze onderdelen die al op functie geordend lagen niet in de rubriek correspondentie geplaatst.

¹⁰ De Gaay Fortman, *Levensbericht*, 50-55, en Oranje, Rede ter 'herdenking', 67-68.

In de rubriek correspondentie is de oorspronkelijke ordening nog in veel hogere mate gevolgd; aan het gedeelte van de correspondentie dat al geordend in het archief werd aangetroffen (inventarisnummer 30-58) is niets veranderd, toegevoegd of verwijderd. Alle zakelijke correspondentie die elders in het archief is aangetroffen, is onder de rubrieken betreffende Rutgers' functies geplaatst. Alleen wanneer niet duidelijk was bij welke functie van Rutgers een bepaalde brief behoorde, is deze aan het einde van de rubriek correspondentie (inventarisnummer 59-61) geplaatst.

De rubriek correspondentie bevat voornamelijk zakelijke, aan Rutgers gerichte brieven. Er bevinden zich echter ook enkele afschriften van door Rutgers geschreven brieven en enkele persoonlijke brieven.

Aan het einde van het archief vindt u een register, met de namen van de afzenders van alle in het archief aangetroffen brieven en de inventarisnummers waaronder zij geplaatst zijn. Bij de tussen kashaken staande namen bestaat onzekerheid over de precieze naam van de afzender.

In het op functies geordende deel van het archief zijn verwijzingen opgenomen die aangeven in welke inventarisnummers van de rubriek correspondentie zich brieven betreffende die functie bevinden. Wanneer bijvoorbeeld onder inventarisnummer 62 staat vermeld: 'NB: zie inventarisnummer 30', dan betekent dit dat zich tussen de correspondentie uit de jaren 1906-1909 brieven betreffende de *Hilver- en Vechtboode* bevinden.

Er bevinden zich in de rubriek correspondentie echter ook brieven betreffende functies waarvan in de rest van het archief geen stukken voorkomen. Hieronder volgt een lijst van deze functies, met de bijbehorende inventarisnummers;

Advocatuur, 30; Gemeenteraadslid in Hilversum, 61; Burgemeester van Boskoop, 40; Lid van de Provinciale Staten van Zuid-Holland, 38, 49; Lid van de Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland, 43, 45; Lid van de Interparlementaire Unie, 44; Lid van de Voorbereidende Commissie voor de Ontwapeningsconferentie, 50, 61; Betreffende de Nederlandse Christelijke Studenten Vereniging, 41, 44; Lid van de Voorbereidende Commissie voor een monument voor Groen van Prinsterer, 41; Lid van de Voorbereidende Commissie voor een monument voor Talma, 46; Lid van de Commissie ter herdenking van Jan de Bakker, 47.

Rubriek partijpolitiek ARP (inv. 66-79)

In deze rubriek is alleen een onderscheid gemaakt tussen de stukken die stammen uit de tijd dat hij vooral actief was in plaatselijke kiesverenigingen (inventarisnummer 66-69) en stukken uit de tijd dat hij een functie in het Centraal Comité van de ARP bekleedde (inventarisnummer 70-79).

Het stuk betreffende zijn positie als fractieleider van de ARP in de Tweede Kamer bevindt zich in de rubriek over zijn Tweede Kamerlidmaatschap (inventarisnummer 81).

In het archief zijn veel brochures en boeken van de ARP aangetroffen. Deze zijn in de handbibliotheek van het Historisch Documentatiecentrum opgenomen, en staan vermeld in de aparte bijlage literatuur aan het einde van deze inventaris. Onder de in het archief gevonden boeken bevindt zich ook een jaarboek van de ARP uit 1921; dit feit is het vermelden waard, omdat in het jaarboek van de ARP uit 1947 staat vermeld; 'dit is het eerste jaarboek van de ARP'.

Rubriek landelijke politiek (inv. 80-82)

Over zijn Tweede Kamerlidmaatschap en zijn ministerschap is in dit archief nauwelijks iets te vinden. Alleen in de rubriek correspondentie is nog wel het een en ander over zijn kamer lidmaatschap te vinden, over zijn ministerschap slechts een paar brieven.

Rubriek internationale politiek, vredesbeweging en vluchtelingenorganisaties (inv. 83-109)

Van zijn werk voor de vredesbeweging is zeer weinig te vinden; onder inventarisnummer 83 bevinden zich twee losse stukken betreffende de Vereniging voor Volkenbond en Vrede, twee stukken betreffende de kwestie van het zelfbeschikkingsrecht van volkeren, en een namenlijst op briefpapier van de Anti-oorlogsraad (die naast de namenlijst onder inventarisnummer 148 gevonden is, en er dus mogelijk verband mee houdt).

De stukken over de arbitragecommissie van de Volkenbond (inventarisnummer 84-85) bestaan uit twee delen; onder inventarisnummer 84 staan stukken betreffende de commissie vóór de toetreding van Rutgers, onder inventarisnummer 85 de stukken uit de tijd dat hij voorzitter was. Het gaat hier vooral om correspondentie met Duitse en Roemeense diplomaten.

Over het omvangrijke gedeelte betreffende het Protestants Hulpcomité (inventarisnummer 87-104) zijn twee opmerkingen te maken:

1. de stukken over het Centrale Comité voor het Vluchtelingenvraagstuk zijn tussen de stukken van het Protestants Hulpcomité opgenomen, omdat de eerste organisatie een overkoepelend orgaan van alle vluchtelingenorganisaties was, waar Rutgers alleen op van zijn grond van zijn voorzitterschap van het Protestants Hulpcomité lid van was.
2. bij inventarisnummer 87 staan stukken over het Nederlands Comité voor zogenaamde Niet-Arische Christenen, omdat dit de directe voorloper van het Protestants Hulpcomité was.

Rubriek Wetenschappelijke Loopbaan (inv. 105-131)

Bij het gedeelte over zijn werk in het bestuur van de VU (inventarisnummer 111-122) zijn de stukken over het College van Rectoren en Assessoren apart genomen, omdat dit een overlegorgaan was van alle universiteiten waar de VU slechts een onderdeel van was.

Bij de aantekeningen voor redevoeringen van Rutgers is het niet geheel zeker dat deze aantekeningen wel allemaal voor redevoeringen bestemd zijn. Het is wel zeker dat ze van Rutgers afkomstig zijn. De literatuurlijst onder inventarisnummer 131 is zeer onvolledig; voor een uitgebreidere lijst van de publicaties van Rutgers zie het artikel van De Gaay Fortman.

Rubriek kerkelijke functies (inv. 132-136)

De reden dat bij inventarisnummer 134 stukken van het Calvinijfonds en de Internationale Calvinisten Vereniging bij elkaar staan, is dat zij in de oorspronkelijke ordening van het archief bij elkaar lagen.

De onder inventarisnummer 133 genoemde 'Nederlandse Calvinistenbond', is een vroegere naam van het Calvinijfonds.

3.Hoofdrubriek documentatie (inv. 137-148) en bijlage literatuur

Bij de laatste hoofdrubriek staan die stukken vermeld, die in het archief Rutgers zijn aangetroffen zonder dat een verband met Rutgers kon worden vastgesteld. Op enkele plaatsen in de hoofdrubriek openbaar leven wordt naar de losse kranten onder inventarisnummer 143-145 verwezen.

Wanneer het echter ging om *gedrukte* boeken of brochures, zijn ze helemaal niet in het archief opgenomen, maar in de handbibliotheek van het Historisch Documentatiecentrum; zij staan vermeld in een aparte bijlage achter in deze inventaris.

De inventarisnummers 75-79, 130 en 147 bevatten tamelijk uitgebreide, gestencilde geschriften; deze zijn wel in het archief opgenomen omdat het niet gaat om gedrukte werken gaat.

Bij dit archief werden de volgende stukken aangetroffen:

- Stukken betreffende prof.dr. F.L. Rutgers, toegevoegd aan het archief van F.L. Rutgers.
- Stukken betreffende jhr. mr. D.J. de Geer¹¹, de officiële benoeming van Jhr. Mr. D.J. De Geer tot Minister van Algemene Zaken en Minister van Financien door H.M. Koningin Wilhelmina. Met begeleidingsbriefje, 1939.

Een deel van het archief van V.H. Rutgers werd op 8 april 1960 door mevr. Okma-Rutgers aan de Vrije Universiteit overgedragen.

Deze inventaris werd vervaardigd door J.W. Brouwer, tijdens een stage bij het Historisch Documentatiecentrum voor het Nederlands Protestantisme (1800-heden) van de Vrije Universiteit in het kader van zijn studie geschiedenis aan de Rijksuniversiteit Leiden.

Jan Wilem Brouwer
Juli 1992

Tussen 1996 en maart 2015 werden verschillende stukken aan het archief toegevoegd en enkele gedrukte stukken opnieuw beschreven. De inventaris werd qua lay-out enigszins aangepast.

J.F. Seijlhouwer
Augustus 2015

¹¹. Overgedragen aan het Algemeen Rijksarchief Den Haag, Tweede afdeling, 10 februari 1993, ter aanvulling van: Geer, familie De, 1864-1962, 0,3 m.

Inventaris

PERSOONLIJK LEVEN

- Algemeen**
- 1 Stukken uit zijn studententijd met opdrachten aan eerstejaars tijdens de ontgroening, 1897-1901.
1 omslag
- 2-16 Agenda's, 1922-1943.
21 delen
N.B. 1925 ontbreekt. De telling '2-16' klopt door de latere toevoeging van agenda's niet meer.
- 17 Brief van D.P.D. Fabius aan Rutgers, betreffende zijn 25-jarig huwelijk, 1930.
1 stuk
- 18 Brief van S. de Vries en P.J. Verdam, betreffende het eredoctoraat Theologie dat hem door de Universiteit van Parijs in 1935 verleend is, 1935.
1 stuk
- 19-25 Notitieboekjes met aantekeningen, hoofdzakelijk betreffende juridische onderwerpen. z.d.
7 delen
- Losse stukken**
- 26 Menukaarten, voor diners, 1897-1939.
1 omslag
- 27 Duitse distributiebonnen uit de eerste wereldoorlog, 1915-1916.
1 omslag
- 28 Losse aantekeningen, 1920, 1933, 1937, en z.d.
1 omslag
- 29 Foto's, 1934 en z.d.
1 omslag

OPENBAAR LEVEN

Correspondentie

- 30-53 Brieven, 1906-1943.
24 omslagen
30. 1906-08	36. 1914	42. 1920	48. 1926
31. 1909	37. 1915	43. 1921	49. 1927
32. 1910	38. 1916	44. 1922	50. 1928
33. 1911	39. 1917	45. 1923	51. 1929-1931
34. 1912	40. 1918	46. 1924	52. 1932-1933
35. 1913	41. 1919	47. 1925	53. 1934-1943
- 54-58 Brieven aan Rutgers, geordend per afzender, 1909-1933.
5 omslagen
- 54. A. Anema, 1909-1929
 - 55. A.F.W. Idenburg, 1913-1932
 - 56. Th. Heemskerk, 1907-1932
 - 57. D.P.D. Fabius, 1918-1928
 - 58. H. Colijn, 1918-1933
- 59-61 Brieven, 1906-1937 en z.d.
3 omslagen
- 59. 1906-1916
 - 60. 1924-1937
 - 61. Ongedateerd
- 62 **Journalistiek, vakbeweging en bedrijfsleven**
Stukken betreffende de oprichting en de overdracht van de *Hilver- en Vechtboode*, 1906-1907.
1 omslag
NB: Zie ook inventarisnummer 30
- 63 Stukken betreffende zijn benoeming tot secretaris van de Kamer voor Metaal- en Houtbewerking, 1906 en z.d.
1 omslag
NB: zie ook inventarisnummer 32, 33, 46, 61, en 143.
- 64 Brief aan Rutgers met de mededeling dat hij benoemd is tot commissaris van 'De Spaarbank', 1907.
1 stuk
- 65 Briefwisseling tussen A. de Jong en Rutgers over *De Rotterdammer*, 1908.
3 stukken
NB: Zie ook inventarisnummer 31 en 40.

PARTIJPOLITIEK ARP

Lid van plaatselijke kiesverenigingen der ARP

- 66 Brief van H.J. van Wijlen van de kiesvereniging 'Nederland en Oranje', district VII te Amsterdam, betreffende zijn bestuurslidmaatschap, 1897.
1 stuk

- 67 Stuk houdende een uitspraak van een deputatenvergadering van de ARP over het algemeen kiesrecht, 1907.
1 stuk
- 68 Pamfletten en brieven betreffende de kandidatuur van Rutgers bij verkiezingen voor de gemeenteraad van Hilversum, 1907 en z.d.
1 omslag
- 69 Pamfletten en krantenberichten betreffende de kandidatuur van Rutgers bij de Tweede Kamerverkiezingen voor het district Hilversum, 1909, 1912 en z.d.
1 omslag
- Lid van het Centraal Comité van de ARP**
- 70 Stukken betreffende werkzaamheden van het Centraal Comité, 1920, 1921.
1 omslag
NB: Zie ook inventarisnummer 37-39, 42, 44-46, 48, 50, 61, 143 en bijlage 1.
- 71 Agenda's, toelichtingen op agenda's en ingekomen stukken voor vergaderingen van het Centraal Comité, 1921, 1923, 1924.
1 omslag
NB: voor agenda vergadering 25 april 1925 zie inventarisnummer 74.
- 72 Notulen van een vergadering van het Centrale Convent, 1921.
1 stuk
NB: Zie inventarisnummer 144 en bijlage 1.
- 73 Stukken betreffende het opstellen van kandidatenlijsten, het opstellen van verkiezingsprogramma's, de uitslagen van verkiezingen en stukken betreffende de verkiezingscampagnes van de ARP, 1921-1925 en z.d.
1 omslag
NB: zie bijlage 1.
- 74 Stukken betreffende de commissie inzake het onderzoek naar een andere, zo mogelijk betere wijze van candidaatstelling voor de Tweede Kamerverkiezingen, 1922-1925, 1928-1929.
1 omslag
NB: zie inventarisnummer 143 en bijlage 1.
- 75 Verslag, gemaakt ten behoeve van het Centraal Comité van de ARP, van een vergadering van de 'Christelijk Gereformeerden' in Utrecht over de verhouding tussen de 'Christelijk Gereformeerden en de ARP', 1923.
1 stuk

- 76 Jaarverslag 1925 van de Dr. A. Kuypersstichting, met program voor de redactie van A.R. Staatskunde, 1926.
1 omslag
- 77-78 Rapporten van W.J. Kolkert, 'De toestand der AR Partij' en 'Cursussen gegeven in de AR Partij', met toevoegingen, 1926-1927.
2 stukken
- 79 Stukken betreffende de verhouding tussen het Centraal Comité en de Kamerclub, z.d.
1 omslag

LANDELIJKE POLITIEK

- Tweede Kamerlid en Minister van OKW**
- 80 Stukken betreffende zijn werk als lid van de Tweede Kamer, 1901-1902, 1912-1920, 1925.
1 omslag
NB: zie ook inventarisnummer 35-46, 61, 143 en bijlage 1.
- 81 Vergaderstukken en losse aantekeningen betreffende de AR-Kamerclub. z.d.
1 omslag
- 82 Stukken houdende felicitaties met zijn benoeming als minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, 1925.
2 stukken
NB: zie vooral ook inventarisnummer 47, 48.

INTERNATIONALE POLITIEK

- Algemeen**
- 83 Stukken betreffende het recht op nationale zelfbeschikking, de Vereniging voor Volkenbond en Vrede en de Anti-oorlogsraad, 1915, 1922, 1927 en z.d.
1 omslag
NB: zie ook inventarisnummer 36 en 41.
- 84-85 Stukken betreffende de arbitragecommissie van de Volkenbond tussen Duitsland en Roemenië, 1928-1941
84. 1928-1938 85. 1938-1941
- 86 Briefwisseling met het Hulpcomité voor het Poolse volk, betreffende zijn weigering hier lid van te worden, 1939.
1 omslag

**Protestants Hulpcomité voor Uitgewekenen om Ras of
Geloof en de Centrale Commissie voor het
Vluchtelingenvraagstuk**

- 87 Stukken betreffende het Nederlands Comité voor zogenaamde Niet-Arische Christenen, 1937-1938.
1 omslag
- 88 Stukken betreffende de stichtingsakte van het Protestants Hulpcomité, 1938-1939.
1 omslag
- 89 Uitnodigingen en agenda's voor vergaderingen van het Protestants Hulpcomité, 1938-1939.
1 omslag
- 90 Notulen van vergaderingen van het Protestants Hulpcomité, 1938-1940.
1 omslag
- 91 Financiële overzichten van het Protestants Hulpcomité, 1938-1940 en z.d.
1 omslag
- 92 Lijsten met namen en gegevens van mensen die door het Protestants Hulpcomité werden ondersteund, 1938.
1 omslag
- 93 Verslagen betreffende de werkzaamheden van het Protestants Hulpcomité, 1938-1939.
3 stukken
- 94 Aankondigingen, agenda's en notulen van vergaderingen van de Centrale Commissie voor het Vluchtelingenvraagstuk en van afdelingen van deze commissie, 1939.
- 95 Brief van het Ministerie van Justitie aan het Protestants Hulpcomité met een staat van de door het Ministerie van Justitie afgevozen 'gevallen', 1939.
- 96 Stuk houdende: 'Staat van op ons verzoek toegelaten vluchtelingen', 1939.
1 stuk
- 97 Stuk en brief betreffende de emigratiestatistiek van het Protestants Hulpcomité, 1939 en z.d.
2 stukken
- 98 Brieven en stukken van diverse aard betreffende de werkzaamheden van het Protestants Hulpcomité, 1938-1940.
1 omslag

- 99 Brieven betreffende de persoonlijke lotgevallen van vluchtelingen, 1938-1940.
1 omslag
- Losse stukken betreffende vluchtelingen**
- 100 Lijsten met namen en gegevens van Duitse vluchtelingen die door het 'Comité van Joodsche Vluchtelingen' geholpen werden, 1937-1938.
1 omslag
- 101 Rapporten en een brief over de toestand van de Joodse minderheden in Duitsland, Oostenrijk, het door de Duitsers bezette Polen en Tsjecho-Slowakije, 1939.
1 omslag
- 102 Kladbrieven, 1940 en z.d.
1 omslag
- 103 Lijst met namen en gegevens van Duitse vluchtelingen die door het 'Katholiek Comité' ondersteund werden. z.d.
1 stuk
- 104 Statuten van de Overseas Emigration Company. z.d.
1 stuk

WETENSCHAPPELIJKE LOOPBAAN

- Hoogleraar aan de Vrije Universiteit**
- 105 Brieven betreffende zijn benoeming tot hoogleraar, 1928.
1 omslag
- 106 Stukken betreffende de regeling van zijn pensioenpremie, 1928, 1935, z.d.
3 stukken
- 107 Stukken betreffende zijn afwezigheid aan de VU in verband met zijn deelname aan de Ontwapeningsconferentie in Genève, 1931-1932.
1 omslag
- 108 Brieven betreffende individuele studenten, 1932, 1936, 1943.
1 omslag
- 109 Brieven betreffende zijn betrokkenheid bij het studentenleven, 1932-1934.
1 omslag
- 110 Stukken betreffende zijn werkzaamheden als hoogleraar, 1935, 1939-1941.
1 omslag
NB: zie bijlage 1.

Bestuur van de Vrije Universiteit en het College van Rectoren en Assessoren

Agenda's

- 111 Agenda's voor de vergaderingen van de Senaat van de VU, 1929-1943.
1 omslag
- 112 Agenda's voor de vergaderingen van het College van Rectoren en Assessoren, 1933-1934, 1937, 1940-1943.
1 omslag

Overige stukken

- 113 Statuten en Huishoudelijk reglement en stukken betreffende de statuten en het huishoudelijk reglement van de Vrije Universiteit, 1928, 1944 en z.d.
1 omslag
- 114 Stukken betreffende contacten met het ministerie van OKW en de Universiteit van Amsterdam, vóór 15 mei 1940, 1930, 1933-1934, 1937-1939 en z.d.
1 omslag
- 115 Stukken betreffende de Faculteit voor Wiskunde en Natuurkunde, de Medische Faculteit en de Economische Faculteit, 1930, 1934-1935, 1937-1939, 1941.
1 omslag
- 116 Stukken betreffende zijn werkzaamheden voor het bestuur van de VU, 1930, 1935, 1937-1939 en z.d.
1 omslag
- 117 Stukken betreffende een salariskorting, de regeling van de pensioenpremie en van een levensverzekering voor de hoogleraren van de VU, 1931-1934, 1939, 1942 en z.d.
1 omslag
NB: zie inventarisnummer 145.
- 118 Stukken betreffende de tijdelijke aanstelling van buitenlandse hoogleraren, 1931, 1938-1939.
3 stukken
- 119 Stukken betreffende zijn benoeming tot Rector Magnificus en zijn aftreden, 1933, 1934, 1940.
3 stukken
- 120 Stukken betreffende meningsverschillen tussen hoogleraren bij diverse theologische kwesties en Rutgers betrokkenheid hierbij, 1938-1939.
1 omslag

- 121 Notulen en correspondentie betreffende zijn werkzaamheden in het College van Rectoren en Assessoren, 1939-3 mei 1940 en z.d.
1 omslag
- 122 Stukken betreffende contacten met het Ministerie van OKW en de Duitse bezetter, 1940-1943.
1 omslag

OVERIGE ACTIVITEITEN

- 123 Brieven betreffende juridische adviezen, 1930, 1934-1936, z.d.
1 omslag
- 124 Persoonlijke correspondentie met hoogleraren, 1931, 1934, 1938, 1942, z.d.
1 omslag
- 125 Brieven betreffende zijn betrokkenheid bij de Stichting tot bevordering van de Studie van Taal, Letterkunde, Cultuur en Geschiedenis van Zuid-Afrika, 1934-1935.
1 omslag
- 126 Stukken betreffende de *Saar-Atlas*, die hem door de nationaal-socialistische 'Notgemeinschaft der Deutschen Wissenschaft' werd aangeboden, 1934, 1940, z.d.
1 omslag
- 127 Briefwisseling tussen Rutgers en het bestuur van het Studiefonds t.n.v. J.F. Koksmas en J. Loops over het verzoek een bijdrage te leveren, 1939.
2 stukken
- 128 Groepsfoto ter gelegenheid van het 'Gouden Jubileum van het Gereformeerd Gymnasium te Amsterdam, 30 oktober 1939'
1 stuk

PUBLICATIES EN REDEVOERINGEN

- 129 Aantekeningen van Rutgers voor redevoeringen, 1928, 1935, 1937-1940.
1 omslag
NB: zie ook bijlage 1.
- 130 Stuk houdende een rede van Rutgers, gehouden op de Dies der Vrije Universiteit aan het begin van het 13e lustrum van de VU, getiteld: 'De invloed van het Christendom op het Romeins Recht, 1940.
1 stuk
NB: zie inventarisnummer 143 en 144.

- 131 Lijst met publicaties van Rutgers. z.d.
1 stuk

KERKELIJKE FUNCTIES

- 132 Brief van J.L. de Bom aan Rutgers waarin zijn candidatuur als collectant in de Gereformeerde Kerk te Amsterdam wordt afgewezen, 1899.
1 stuk
- 133 Stukken betreffend het ontwerpen van de statuten bij de oprichting van de Nederlandse Calvinisten Bond. z.d.
1 omslag
- 134 Brieven en stukken betreffende het Calvijnfonds en de Internationale Calvinisten Vereniging, 1928-1942.
1 omslag
- 135 Brieven betreffende lezingen die georganiseerd werden voor het Calvijnfonds, 1931-1939.
1 omslag
- 136 Stukken bevattende een theologische uiteenzetting in het Frans en in het Engels, z.d.
3 stukken

DOCUMENTATIE

- 137-142 Krantenknipsels, 1909-1931.
6 delen
137. 1909-1921 140. 1924-1926.
138. 1921-1922 141. 1926-1927.
139. 1922-1924 142. 1927-1931.
- 143-145 Losse kranten, tijdschriften en uitgeknipte artikelen, 1905-1945.
3 omslagen
- 146 Pamflet getiteld: 'Voor ons leger', uit de eerste wereldoorlog, 1914
1 omslag
- 147 Aantekeningen bij Boisot (pseudoniem van J.G. de Beers), *De Wedergeboorte van het Koninkrijk*, Londen 1943.
1 stuk
- 148 Alfabetische namenlijsten. z.d.
2 stukken
NB: mogelijk verband met inventarisnummer 83

NAGEKOMEN STUKKEN

- 149 Stukken betreffende een bijeenkomst van de Anglo-Batavian Society met een voordracht van Rutgers, 1926.
1 omslag
- 150 Brief van de Commissie voor 's Rijks Geschiedkundige Publikatiën, H.T. Colenbrander, directeur, houdende condoleances bij het overlijden van F.L. Rutgers, 1917.
1 stuk
- 151 Enkele losse stukken: een tekening van Rutgers (Almanak 1940); brief van J. Oranje betreffende de hoop op spoedig vrijlating van N. Okma, 1941; alleen de enveloppe van een brief aan P.G. Okma-Rutgers, van N. Okma, uit de gevangenis, 1941; brieven en doorslagen van brieven van en aan J.C. Rutgers en N. Okma, betreffende de rectorale oratie van Rutgers, 1940; stukken betreffende het overlijden van V.H. Rutgers, 1945; 'Professor Rutgers en het verzet', J.G.A. Thijs in *Trouw*, 1977.
1 omslag

GEDRUKTE STUKKEN

Aan de leden van het Centraal Comité; concept Program van Actie, 1921
(z.p. z.j.).

Beschrijvingsbrief van het Centraal Comité aan de besturen der
Antirevolutionaire Kiesverenigingen; voor de Buitengewone
Deputatenvergadering en het Centrale Convent van 1921 (Amsterdam
1921)

Beschrijvingsbrief van het Centraal Comité aan de besturen der
Antirevolutionaire Kiesverenigingen; voor de Deputatenvergadering
van 1920 (Amsterdam 1920)

Idem 1925

Bij de stembus van 1905; een woord van het Centraal Comité aan de
Antirevolutionaire Kiesverenigingen (Amsterdam 1905)

Idem, 1909

Idem, 1913

Bijdragen ter voorbereiding van de samenstelling van een Program van
Actie voor de eerstvolgende verkiezingen (Amsterdam z.j.)

Bulletin of the Co-ordinating Committee for Refugees (London 1939)

Candidaatstelling; rapport van de Commissie ingesteld door het Centraal
Comité van de Antirevolutionaire Kiesverenigingen in zijn
vergadering van 11 maart 1921 (Amsterdam 1921)

Centraal Comité van Antirevolutionaire Kiesverenigingen,
Beschrijvingsbrief voor het Centrale Convent te houden op dinsdag 10
oktober 1933 des voormiddags om 11 uur in het gebouw voor kunsten
en wetenschappen, Mariaplaats 24, te Utrecht (z.p. z.j.)

Centraal Comité voor Antirevolutionaire Kiesverenigingen, *Ontwerp van*
het Program van Actie bij de stembus van juni 1897 – met toelichting
en bijlagen (z.p. z.j.)

Centraal Comité voor Antirevolutionaire Kiesverenigingen, *Ontwerp van*
het Program van Actie bij de stembus van juni 1901 (z.j. z.p.)

Centraal Comité voor Antirevolutionaire Kiesverenigingen, *Statuten der*
georganiseerde Antirevolutionaire Partij – vastgesteld op 2 november
1916 en gewijzigd op 23 november 1917 (Amsterdam z.j.)

Concept Program van Actie, 1922 (z.j. z.p.)

Concept Statuut van de Provinciale Comité's en Sectien der
Antirevolutionaire Kiesverenigingen (z.p. 1917)

Deputatenvergadering 1920 (z.p. z.j.)

Deputatenvergadering 1920; conclusiën op het rapport der
Grondwetscommissie (z.p. z.j.)

Diemer, H. en Joh. C. Francken, *Jaarboek ten dienste van de*
Antirevolutionaire Partij in Nederland-1921

Heringa, G.C., *Universitaire gezondheidszorg aan de Universiteit van*
Amsterdam – overgedrukt uit het Nederlands Tijdschrift voor

- Geneeskunde* (jaargang 84 nummer 32 (3099-3104) zaterdag 10 augustus 1940) (z.p. z.j.)
- Hommage a Roi Albert – 1875-1915* (z.p. z.j.)
- Huishoudelijk Reglement artikel 34* (z.p. 1918)
- Idem, (z.p. 1922)
- Mededeelingen van de Nederlandse Christelijke Studenten Vereeniging 4* (1919 nr. 23) en (1922 nr. 14)
- Mobilisatie van Land -en Zeemacht wegens oorlogsgevaar 1914 – verzameling van bescheiden van de Commissie voor de inzameling van gelden tot verstrekking van tabak en sigaren voor onze militairen te velde en in versterkte plaatsen* (z.p. z.j.)
- Ontwerp stembusprogram* (z.p. z.j.)
- Onze gedragslijn; de stembus van 1891* (z.p. z.j.)
- Program van Actie der ARP voor de stembus van 1922 – met toelichting* (Amsterdam 1922)
- Rapport der commissie inzake een andere, zoo mogelijk betere wijze van candidaatstelling voor de tweede kamer; uitgebracht aan het bestuur der Centraal Antirevolutionaire Kiesvereniging* (Leiden 1924)
- Rutgers, V.H., *Arbeidersrecht; geen onderstand van behoeftigen* (Rotterdam z.j.)
- Rutgers, V.H., *Ziekteverzekeringen* ('s Gravenhage z.j.)
- Snoeck Henkemans, J.R., *De invoering der verzekeringswetten* (z.p. z.j.)
- Statuten voor de Bond van Antirevolutionaire Kiesverenigingen 'Nederland en Oranje' te Amsterdam* (z.p. 1903)
- Statuut der Antirevolutionaire Kiesvereniging 'Nederland en Oranje' in den Kieskring 's-Gravenhage – Statuut van de Antirevolutionaire kiesvereniging 'Nederland en Oranje III' (Scheveningen)* (z.j. z.p.)
- Statuut voor de Districts Kiesvereniging District VII te Amsterdam* (z.p. z.j.)
- Statuut voor de plaatselijke Kiesvereniging te Hilversum* (z.p. 1896)
- Toelichting n.a.v de behandeling op het Centrale Convent* (z.p. z.j.)
- Verkiezingen 1925* (Amsterdam 1925)
- Verslagen van het bestuur der Stichting tot Verruiming van Werkgelegenheid voor Academisch Gevormden over het jaar 1934, 1935, 1936, 1937 en 1938* (z.p. 1934-1938)

REGISTER OP AFZENDERS

- Aalberse, Prof. Mr. P.J.M., 34, 40, 41, 43
Aalders, Ds. J.C., 134
Aaron, Lotte, 99
Abma, K., 88
Abraham, C., 109
Adelswärd, Theodor, 37
Akkema, J., 31
Andel, ?, 45
Andel, H.A. van, 51
Anema, A., 51, 52, 54
Apeldoorn, A. van, 45
Asch van Wijk, ?, 34, 41, 47
Aster, J.J., 123
Atherton, Henry, 134
Avis, mej, 98
- Baak, 98
Bakker, J.H.C., 34
Bakker van Bosse, 52, 53
Bakker, Ds.R., 98
Balank, G., 48 (inspecteur Middelbaar Onderwijs in 1926)
Balhuizen, J., 108
Bamal, 61
Barandon, Elisabeth., 52
Barandon, P., 52
Barneveld, B., 31
Batelevous, 52
Baud, A.T., 98
Bavinck, H., 40
Beaufort, W.H. de, 36
Bedner-Heesterman, A.J., 99
Beeck Calcoen, A.J.L.? van, 38, 41, 45, 47, 53
Beelaarts van Blokland, Jhr. Mr. F., 52
Belinfante, M., 48
Bemmelen, Prof. Mr. J.M. van, 52
Benfey, B.F., 98
Benjamin, Rudolf, 99
Bergansius, J.W., 34
Besselaar, G., 135
Besselaar, J., 34
Bettink, H.J., 34
Beumer, E.J., 44, 45, 48, 49, 51, 52, 53
Beurler, 85
Bie, Mr. H. de, 98
Bijleveld, Mr.H., 48, 107, 116, 117, 119
Blummele, Irmvard, 52
Boehl, F.M.Th., 98
Boelen, H.J., 86
- Boerhout, D., 34
Boeyen, ? van, 94, 98
Bolman, S., 37
Bom, J.L. de, 132
Boom, Dr. W. ten, 98
Bootsma, J., 134
Bos, ?, 122
Bosman, Ds. S., 37
Bouhuijs, D.R., 30
Bouma, J., 46
Bouwer, L., 135
Brand, P.N. de, 98
Brand, Mr.J.van den, 30
Brauwer, E.N. de, 93
Bremant, ?, 34
Breukelaar, W., 51
Briet, Mr. P.E., 73
Bronkhorst, ?, 34
Bruymtevenb., 47
Buisman, Louis, 99
Burbridge, C., 134
Burger, H., 114, 125
Burr, Alex. C., 118
- Calkoen, 47
Carvalho, J., 99
Cate, P.A. ten, 99
Citters, S. van, 31
Cohen, Dr. D., 98
Colijn, H., 58, 134
Coops, J., 115
Coops, G.V., 48 (inspecteur Middelbaar Onderwijs 1925)
Corbescu, D.M., 85
Coudde, G, 49
Croiset van Uchelen, H.W.B., 98
Cuypers, Ed, 47
- Dalen, C. van, 35
Dam, J. van, 122
Dedum, A. van, 40
Deelman, ?, 121
Dekema, P.J.B., 33
Deken, V. de, 98
Deluvatiers, Jan, 98
Dianu, N., 85
Dieleman, Mr. P., 42, 45
Diepenhorst, Prof. Mr. P.A., 42, 46, 47, 117, 124
Dijk, Dr. K., 61
Dijk, J.J.C. van, 48, 52
Dijkstra, ?, 37, 45
Dijkstra, J., 31
Dijkstra, Mr.Th., 59

Domela Nieuwenhuis, J., 34
 Donner, I., 59
 Doodeheefver, H.P., 87, 91, 98
 Dooyeweerd, H., 107, 110, 120
 Dooyeweerd, Prof H., 47, 76
 Dresselhuys, Mr. H.C., 47
 Duymaer van Twist, ?, 34, 40, 46

Eden, L.P., 33, 34
 Eeghen, ? van, 107, 113
 Eitje, Mr. R.H., 98
 Elink-Schuurman, W., 33
 Embden, D. van, 34, 45
 Emmers, G.F., 34
 Ettendranken, J., 31
 Everdingen, Maria J. van, 101
 Eykman, Dr. J., 98

Faber, B., 113, 122, 135
 Faber, R., 34
 Fabius, D.P.D., 17, 37, 47, 49, 50, 59
 Fabius, J., 34
 Falkener, A.B., 134
 Feltz, W.F.E. van der, 99
 Ferwerda, ?, 34
 Ferwerda, T., 30, 31
 Floor, 47
 Fokkema, ?, 31
 Fokker, J., 33
 Francois, Mr. J.P.A., 85, 107
 Franses, D., 121
 Frederiks, ?, 98
 Freudenberg, A., 86, 98
 Freudenberg, Karl, 99
 Freudenberg, R., 33
 Fruin, R., 51

Geesink, W., 34, 82
 Genouy, O., 49
 Gerbrandy, P.S., 45
 Gerlach, H. von, 41
 Gerretson, B.S., 47
 Geus, Ds. A. de, 40
 Gijp, ? van, 41
 Goeman Borgesius, Mr. H., 36
 Goodenough, J.P., 134
 Goodge, Philip, 134
 Goodge, Samuel P., 134
 Gorkum, W. van., 34
 Gorter, J., 41
 Goslinga, T.S., 44
 Goudekiet Jr., S., 35
 Gravestein, A., 34
 Groeneveldt, Dr. A.C., 94, 98
 Grondel, P.J., 98
 Groot, ? de, 34, (bondssecretaris in
 1912)
 Groot, J.L. de, 34

Groot, A.W. de, 121
 Groot, Simon W., 31
 Grosheide, ?, 135
 Grosheide, D, 53
 Grosheide, F.W., 113, 117
 Grosheide, Mr. G.H.A, 52, 53, 117,
 119, 124, 125
 Guirt, R., 48
 Gunning, Dr. C.P., 48
 Guye, ?, 34, 35

Haaften, Prof. N. van, 52
 Haan, J.A. de, 35
 Hamm, Ernst, 99
 Hamm, Paul, 99
 Harten, D. van, 34
 Hasper, H., 57
 Hathick, Charles J., 134
 Havelaar, M., 43
 Heemskerk, J.F., 42, 44, 46
 Heemskerk, Th., 34, 56, 59, 107
 Heemstra, Mr. S. Baron van, 49
 Heins Hzn, H., 32
 Hellema, ?, 135
 Helmut, 99
 Hepp, V., 120, 134
 Herman', 34
 Hoek, H.J., 134
 Hoekema, Thea, 99
 Holdriks, ?, 30
 Honey, A.S., 124
 Hoor/Floor, 134, 135
 Horst, A. van de., 34
 Houtman, W., 34
 Huber, Max, 52, 59, 82
 Huis, Ds. A. van de, 35, 36
 Huismans, S., 38

Idenburg, 46, 55, 59, 74, 134

IJsselberg, H.A. van, 34
 Jansfen, H., 134
 Janssen, H., 35
 Janssen, 134
 Je eigen Lia, aan Vic 51
 Jong, A. de, 30, 65
 Jonk, 44
 Juker, 37 (burgemeester van Dockum
 in 1915)
 Jupp, Thomas, 134

Kalf, Jan, 48
 Kamp..., J. K., 61
 Kamt, J.G. 31
 Karreman, J., 35
 Karsten, Mr. Ch. J. F., 34
 Kastein, J.F., 62
 Keizer, G., 34

Kersten, G.H., 44
 Keulemans, P, 44
 Kledehoen, 64
 Klemkerk, G.M., 62
 Kleyn, C.A., 85
 Kleyn, W., 33, 35
 Kohnstamm, Ph., 51, 98, 99
 Koksma, J.F., 115, 121, 127
 Kolens, D 47
 Kolkert, W.J., 77, 78
 Koolen, Mr. Dr. D. van, 37, 38, 40,
 44, 46, 49, 50, 60
 Koppe, Mrs. Dr. R., 43
 Kos, D., 34
 Kos, Sijmen, 35
 Kosters, J., 52
 Kranenburg, Prof. Mr. R., 52
 Krap, T.T., 61
 Kraske, Erich, 85
 Kros Jr, A., 32
 Kruis, C., 74
 Kuiper, Pieter Jr., 31, 33
 Kuiper, (arbeider), 34
 Kunst, J.W.
 Kuyper, 34, 40 (telegrammen uit Den
 Haag, politiek onderwerp 1913 en
 1918
 Kuyper, C.M.E., 53, 134
 Kuyper Dzn, Fred, 33
 Kuyper, H.H., 35, 53, 116
 Kuyper, Henriette SS, 59
 Kuyper, J.H., 48
 Kuyps, Guy, 99

 Laan, J.L. der, 34
 Landau, Kaethe, 99
 Langwose, 53
 Laqueur, E., 121
 Leeuwen, ? van, 107, 113
 Leigh Hunt, J., 134
 Leij, J. van de, 109
 Leuven, D.H. van, 45
 Lichner, J.W., 31
 Lieberz-Sternberg, Dr. Hilde, 99
 Liefertink Mertrens, Luise, 98
 Lienberg, ?, 45
 Lili, 99
 Lock, A.H., 134
 Loghem, J.J., 121
 Lonkhuyzen, Dr. J.van, 31, 51, 134
 Loops, J., 127
 Lotte, 99
 Loudde, 50
 Louis, J.L.
 Louter, Prof J. de, 43
 Luchsinger, M., 34, 35

 Maanen, H.J. van, 83

 Maartensdijk, ? van, 108
 Mann, J., 134
 Mann, J.C., 88, 93, 95, 97, 98, 101
 Marees van Swinderen, R. de, 37, 48
 Marx, Friedrich Wilhelm, 99
 Mazijk, H.van, 98
 Mey, A., 33
 Meyerhoff, Fritz, 99
 Meyerink, A., 42
 Meyerink, A, 42
 Meynes, J.C., 34
 Middelberg, Ir. E., 125
 Mijdenk, 47
 Moezidlower, Hermann, 99
 Moklan, Nicolaas, 107
 Molen, J.van de, 37, 42
 Moltesur, L., 44
 Monte Verloren, F.H. de, 39, 46
 Monvanduten, 52
 Mozaes-Barros, S. de, 98
 Mueller, Hein 98
 Mueller, 98
 Murray, Barbara, 98
 Muyden, A. van., 63
 Nieuwenhuyzen, H., 34

 Nolder, 52
 Noort, Op ten, 122
 Nostjer, J., 30
 Noteboom, J.W., 134

 Okma, B.W., 45
 Onnes en Zoon, P., 36
 Oranje, J., 115, 122
 Ouden, R.A. den, 40, 46, 49, 50, 70,
 74

 Paleologu, M., 85
 Peacock, E.J., 134
 Philips, Ed., 68
 Pilon, Mr.J.B.R.J.T., 30
 Plaggemans, H.J., 98
 Poelje, ?, 122
 Pol, D., 51
 Pompe, Prof. Mr. W.P.J., 52
 Pos, H.J., 116
 Postmus, J., 34
 Praag, S.W., 98
 Prinzen, W.F., 34
 Puyneloy, Leo van, 38

 Quidde, L., 43

 Raa, J. ten, 34
 Ras, G., 122
 Reeuwijker, H.J., 40
 Reinders, W., 123

Rengers Hora Siccama, W.J.H.D., 121
 Renthe-Fink, von, 52
 Reyms, Paul, 36
 Ridderbos, J., 123
 Rij, Mr. C? van, 53
 Rinkel, G.L., 121
 Ritsema van Eck, S., 44
 Roden Bruxton, Charles, 37
 Roeth, A., 134
 Ronden, C.P. de, 35
 Rooijen, A. van, 34
 Rosen, Rolf Kurt, 99
 Rottenberg, J., 134
 Rozendal, G., 31
 Ruiter, P. de, 34
 Rumpff, L., 35
 Rutgers, A.A.L., 44
 Ruys de Beerenbrouck, Jhr.Mr.Ch.J.M., 42, 43, 46, 47
 Ruys, Mr. G., 87

 Sandenberg, V.L. den, 49
 Sartinge/Santinge, ?, 31
 Saussage, Jean de, 134, 135
 Savornin-Lohman, B.C. de, 34, 47, 48, 52
 Schaik, J. van, 108
 Schellen, G.M. van, 135
 Schelven, C.M.E. van, 85, 109
 Scheurer, ?, 34
 Scheurer, J.G., 45, 46, 47
 Schmidt-Ott, Dr. I., 126
 Schnee, ?, 53
 Schokking, ?, 45
 Scholten, ?, 34
 Scholten, Prof.Mr.Paul, 52
 Schorer, K.J., 45
 Schouten, E., . 41
 Schuekgig, Walther, 46, 51
 Schuurman, B., 43, 45
 Sevlo, T.P., 52
 Siens, H.J., 34
 Sijtsma, ?, 37
 Sizoo, A., 113, 116
 Sizoo, G.J., 114, 115, 116, 122
 Slooten, Mej. H. van, 101
 Slotemaker de Bruïne, Dr. J.R., 32, 34, 114
 Smeenk, C., 31, 32, 33
 Smit, J.W., 63
 Sneller, Z.W., 46
 Snetlage, H.A.C., 38
 Snoek-Henkemans, J.R., 34, 40
 Sonnenfeld, Werner, 99
 Spitzen, ?, 98
 Staal, M. van der, 40
 Stead, Herbert, 35

 Steen, P.H.van den, 85
 Steenwijk, van, 45
 Steijling, ?, 34
 Steijling, A., 61
 Steijling, A., 61
 Stern Hanf Viehoff, 86, 92, 98, 99
 Stiellema, 98
 Stoicescu, C., 85
 Storck, Aug, 99
 Stouts, J., 45, 46
 Strikwerda, J., 31
 Stuyt, A.M., 85
 Suzie, H.J., 52
 Swarth, P.A., 53

 Talbot, Richard H.Y., 134
 Talma, A.S., 34
 Tata, Frau K., 99
 Terpstra, Mr. J., 44, 45, 46, 122
 Tref, J., 46
 Treub, Mr. M.W.F.

 Vanos, D., Os, D. van 121
 Vantijn Cohn, G., 98
 Veer, Mr. A.A. de, 47, 50
 Veeren, A.W. van, 34, 35
 Vegte, Mr. H. van, 45
 Verdam, J., 18, 107, 113, 114, 115, 120, 122
 Verduyn, A., 116
 Verloop, Dr. J.H.,
 Versteeg, ?, 39
 Vervel, Th., 34
 Verwijck, R.C., 39, 70
 Verzijl, ?, 85
 Visscher, H., 34, 46
 Visser 't Hooft, W.A., 98
 Visser, J.R. de, 46
 Visser, Mr. L.E., 99
 Vlucht, ? de, 122
 Vollenhoven, Dr. T.V., 135
 Voorst tot Voorst, A. van, 49
 Voort van Zijp, J. van der, 44
 Vooys, C.G.N. de, 121
 Vorselman, G.J., 34, 35
 Vries, S. de., 18, 93, 98, 107, 114, 115, 120, 122, 124
 Vries, T. de, 40, 52
 Vrij, M.P., 53
 Vulpen, H.V.van, 35

 Waal Malefijt, J.H. de, 31, 45
 Waardhuizen, J.van, 30, 31, 32, 33, 34, 61
 Wakeley, P.E.H., 134
 Wakely, Percy, 134
 Wallis, W.L., 134
 Weemster, ? van, 30, 31

Wenclesius, M.L., 53, 116
Wettum, M.P.van, 34
Wijk, N. van, 121
Wijlen, H.J.van, 66
Wijnaendts, C.J.A., 43
Wijnbergen, A., 45, 46, 47, 48
Wijnbergen, Mr.A.I.M.J. baron van,
43
Wijngaarden, Prof. Ir. C.M. van, 134
Wilde, de, 40, 45
Wilhelmina, H.M. Koningin, 34
Wille, J., 53, 110, 117, 119
Winkel, Ds. A.M. ten, 85
Wissing, J.C., 87, 88, 94, 98
Witzel, J.H., 33, 34
Woodfield, R., 134
Zevenbergen, Prof. Mr. Chr., 107
Zijlink, 50
Zijp, ? van, 35